

M E M O

Aan: Hans Faber, Hans van der Noord

Van: Mariëlle Kenemans

Datum: 3 februari 2011

Onderwerp: Update planadvies archeologie Drachtstercomplex

Het plan

In het kader van de grootschalige reconstructie van de zuidoostelijke stadsentree zal in de komende periode grondverzet gaan plaats vinden. In een eerder memo van Jan-Willem Oudhof (dd. 11 juni 2008) is gekeken in hoeverre er binnen het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn en geadviseerd op welke manier hiermee rekening gehouden dient te worden. Naar aanleiding van de inmiddels vrijwel definitieve plannen is het advies in augustus 2010 aan een update onderworpen.

In oktober 2010 is archeologisch onderzoek uitgevoerd in het kader van de aanleg van kabels en leidingen. De resultaten daarvan (ADC rapport 2544) leiden tot een noodzakelijke update waarvan onderhavig memo het resultaat is.

Huidige inrichting plangebied

Binnen het plangebied zijn vier archeologische vindplaatsen aanwezig (zie afbeelding 1). Vindplaats 1 ligt deels onder het Drachtsterplein. Vindplaats 2 ligt in een groengebied langs de Drachtsterweg. Vindplaats 3 ligt op een bebouwde kavel en vindplaats 4 ligt aan weerszijden van de Drachtsterweg en is deels bestraat en deels groengebied.

Historische inrichting plangebied

Vindplaats 1

- HISGIS (begin 19de eeuw): terp Mellens en Abbingastate
- Schotanus (1664): terp en stateterrein

Vindplaats 2

- HISGIS (begin 19de eeuw): weiland
- Schotanus (1664): onbebouwd

Vindplaats 3

- HISGIS (begin 19de eeuw): bebouwde terp
- Schotanus (1664): bebouwde terp

Vindplaats 4

- HISGIS (begin 19de eeuw): dorpsterp Teerns en State Groot Aukema.
- Schotanus (1664): dorpsterp en State Groot Aukema

Inventarisatie bekende archeologische en historische waarden

Vindplaats 1

De terp Mellens heeft ten zuidoosten van het Drachtsterplein gelegen en is in het verleden grotendeels afgegraven. De (ongenummerde)aardewerkvondsten bevinden zich in het Fries Museum. Op de locatie zijn bewoningssporen uit de periode Late IJzertijd tot en met Late Middeleeuwen verondersteld.

Ter hoogte van het Drachtsterplein heeft de voormalige Abbinga-state gelegen. Dit is een omgracht stateterrein geweest met daarop een woon- en bijgebouw. De state is uit bronnen bekend vanaf 1463 en in 1859 afgebroken, waarna er op het terrein een aardappelmeel- en stroopfabriek gebouwd is. Tot hoe diep de state afgebroken is en of er diepgaande funderingen of kelders onder zaten die eventueel nog in de bodem aanwezig zijn is niet bekend.

Vindplaats 2

Archeologisch proefonderzoek door middel van sleuven is uitgevoerd op de zuidelijke helft van de als vindplaats aangemerkte locatie(UvA/GIA, Waldus 2000). Het heeft aangetoond dat daar een goed geconserveerde nederzetting uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd ligt. De locatie is een zogeheten AMK (landelijke Archeologische Monumenten Kaart) terrein, maar heeft geen (rijks)monumentstatus. In 2010 is er onderzoek uitgevoerd t.b.v. de aanleg van kabels en leidingen (ADCrapport 2544). Dit onderzoek, op het westelijk deel van vindplaats 2, heeft door omstandigheden geen uitsluitsel kunnen geven of er al dan niet archeologische sporen aanwezig zijn in de zone ten westen van de reeds bekende nederzettingkern.

Vindplaats 3

Op deze locatie is een terp uit de periode Vroege Middeleeuwen tot en met Late Middeleeuwen gelegen. De locatie is een AMK (Archeologische MonumentenKaart) terrein, maar heeft geen monumentstatus.

Vindplaats 4

Een klein deel van de dorpsterp van Teerns aan de oostzijde van de Drachtsterweg is in 1971, bij aanleg van de Drachtsterweg, onderzocht door medewerkers van het Fries Museum in samenwerking met het Biologisch Archeologisch Instituut (BAI) van de Rijksuniversiteit Groningen. Op de plaats van de voormalige kerk en het kerkhof werden waterputten en afvalkuilen onderzocht en zijn een groot aantal vondsten gedaan.

Een ander deel van de dorpsterp, aan de westzijde van de Drachtsterweg, is door middel van een proefsleuf archeologisch onderzocht (ARCrapport 132, 2005). Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat de bovenste (middeleeuwse) lagen van de dorpsterp en de state al voor 1925 zijn afgegraven. De eronder gelegen lagen uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd zijn nog wel goed bewaard gebleven.

In 2010 is ten bate van kabels en leidingen ten westen en oosten van de Drachtsterweg de leidingensleuf archeologisch onderzocht (ADC rapport 2544) waarbij de aanwezigheid van archeologische sporen en resten geconstateerd is.

Gemeentelijk archeologie beleid:

Vindplaats 1 heeft volgens de Archeologische Waardekaart Leeuwarden een middelhoge archeologische verwachtingswaarde.

Vindplaats 2 heeft volgens de Archeologische Waardekaart Leeuwarden een hoge archeologische waarde.

Vindplaats 3 heeft volgens de Archeologische Waardekaart Leeuwarden deels een hoge archeologische waarde en deels een hoge archeologische verwachtingswaarde.

Vindplaats 4 heeft volgens de Archeologische Waardekaart Leeuwarden een hoge archeologische verwachtingswaarde.

Gebied met een middelhoge archeologische verwachting.

Voor gebieden met een middelhoge archeologische verwachting, geldt een lichte bescherming. Graafwerkzaamheden met een oppervlakte groter dan 500m² en een diepte van 50 cm onder maaiveld mogen daar slechts plaatsvinden na archeologisch bureauonderzoek. De resultaten van dit onderzoek kunnen aanleiding vormen een inventariserend veldonderzoek te verlangen en/of de locatie aan te merken als een locatie met een hoge verwachting of een hoogwaardige locatie.

Gebied met een hoge archeologische verwachting.

In de gebieden waar (zeer) sterke aanwijzingen voor archeologische waarden zijn (respectievelijk locaties met een hoge verwachting), mogen diepere graafwerkzaamheden pas worden uitgevoerd als hiervoor een "archeologievergunning" is verleend. Vanwege de vermoedelijk hoge informatiewaarde van deze gebieden gaat het hierbij om bodemingrepen met een oppervlakte van minimaal 100 vierkante meter en een diepte van minimaal 50 centimeter onder het maaiveld. .

Gebied of terrein van hoge archeologische waarde.

In de gebieden met archeologische monumenten en waar archeologische waarden zijn aangetoond, mogen diepere graafwerkzaamheden pas worden uitgevoerd als hiervoor een "archeologievergunning" is verleend. Vanwege de hoge informatiewaarde van deze gebieden gaat het hierbij om bodemingrepen met een oppervlakte van minimaal 50 vierkante

meter en een diepte van minimaal 50 centimeter onder het maaiveld.

Archeologische verwachting

Vindplaats 1

De archeologische verwachting voor vindplaats 1 is beperkt. De terp Mellens ligt grotendeels buiten het beoogde werkterrein en gezien het feit dat er sprake is van een grotendeels afgegraven en door een woonwijk overbouwde terp is de kans op het aantreffen van behoudenswaardige archeologische waarden beperkt. Dit geldt ook voor de locatie van het voormalige Abbinga-stateterrein, waar in latere tijden een verkeersplein is aangelegd. Toch is het raadzaam bij eventueel grondverzet op deze locaties te laten onderzoeken in hoeverre er nog archeologische waarden aanwezig zijn in het plangebied, met name vanwege de vraag of deze locaties mogelijk afgevoerd kunnen worden van de gemeentelijke archeologische waardekaart. Eventuele archeologie zal zich vermoedelijk dicht onder maaiveld bevinden.

Vindplaats 2

De archeologische waarde van vindplaats 2 is hoog. Proefsleufonderzoek in 2000 heeft de hoge waarde van deze locatie bevestigd.

In 2010 is er onderzoek uitgevoerd t.b.v. de aanleg van kabels en leidingen (zie afbeeldingen 3 en 5). Dit onderzoek, op het westelijk deel van vindplaats 2, heeft geen uitsluitsel kunnen geven of er al dan niet archeologische sporen aanwezig zijn in de zone ten westen van de reeds bekende nederzettingkern. Wegens wateroverlast konden namelijk de proefsleuven niet zoals voorgeschreven in het PvE aangelegd worden. Er kon dus geen vlak aangelegd worden waarmee er zicht op eventuele sporen zou zijn. In de gemaakte kijkgaten is wél de archeologische laag aangetroffen zoals die bekend is uit het eerder direct ten oosten ervan uitgevoerde onderzoek uit 2000. Ook blijkt het terrein / de archeologische vondstlaag nu onder een recente ophogingslaag van 1,20 meter te liggen.

Vindplaats 3

De archeologische waarde van vindplaats 3 is op voorhand hoog. Tot op heden zijn echter geen aanvullende gegevens beschikbaar over deze locatie, zodat eventueel archeologisch onderzoek zal moeten bestaan uit een inventariserend booronderzoek om de waarde nader te bepalen.

Vindplaats 4

In 2010 is ten bate van kabels en leidingen ten westen en oosten van de Drachtsterweg de leidingensleuf archeologisch onderzocht (zie afbeelding 5). Aan de westzijde bleek inmiddels op de oude bouwvoor (20 cm dik) een ophogingslaag van 1.20 meter te liggen. De onderliggende archeologische

laag, waarvan in 2005 al geconstateerd was dat ie aanwezig en behoudenswaardig is, zal dus nog intact aanwezig zijn. Aan de oostzijde van de Drachtsterweg zijn archeologische sporen aangetroffen onder een ophogingslaag van 0,90 tot 1,30 meter. Daaronder bevinden zich nog delen van de oude bouwvoor en de archeologische laag.

Advies

Vindplaats 1: bij 'open' bodemingrepen dieper dan 50 cm en van meer dan 500 m² is archeologische onderzoek nodig om vast te stellen of er nog archeologische waarden aanwezig zijn. Bij ontgravingen van kleinere omvang wordt geadviseerd amateurarcheologen de gelegenheid te geven om waarnemingen te doen en eventuele vondsten te verzamelen. Wat betreft de geplande aanleg van de fietstunnels aan de zuid- en oostzijde van het Drachtsterplein: de ontgraving zal onder archeologische begeleiding moeten plaatsvinden om eventuele resten van de Abbingastate afdoende te kunnen traceren en documenteren.

Zie ook het uitgebreidere adviesmemo t.a.v. vindplaats 1 (dd. 18 oktober 2010).

Vindplaats 2: Conform het bestemmingsplan Leeuwarden-Hempens Teerns/Zuiderburen/Froskepolle (vastgesteld november 2007) heeft vindplaats 2 de dubbelbestemming "Archeologisch aandachtsgebied". De voorwaarden voor een aanlegvergunning zijn dat indien de bodem dieper dan 30 cm verstoord wordt de vergunning daarvoor alleen verleend wordt indien voorafgaand een onderzoek naar de mogelijke archeologische waarden wordt uitgevoerd. T.a.v. de onderzoeksvoorwaarden wordt géén oppervlakte als ondergrens aangegeven! Dat wordt wel voor bouwwerken genoemd (50 m²). De Erfgoedverordening gemeente Leeuwarden is in mei 2008 vastgesteld. Conform die verordening zou bij een bodemverstoring dieper dan 50 cm en groter dan 50 m² onderzoek moeten plaatsvinden voordat de bodem verstoord mag worden. Het bestemmingsplan gaat juridisch echter voor op de erfgoedverordening indien in het bestemmingsplan bepalingen met betrekking tot archeologie zijn opgenomen (zie artikel 25 lid 4 erfgoedverordening). En dat is hier dus het geval.

Op basis van de resultaten van het onderzoek van oktober 2010 luidt het advies voor de westzijde van vindplaats 2 als volgt:

Ten aanzien van bodemverstoringen dieper dan 1.90 tot 2.40 meter onder maaiveld (van zuid naar noord gezien in het westelijk deel van de vindplaats) geldt dat deze de archeologische laag zullen verstoren. Daarom zal dan eerst nog nader onderzoek gedaan moeten worden naar de aanwezigheid van archeologische resten en sporen voordat het gebied archeologievrij verklaard kan worden.

Ten aanzien van de aanleg van de tunnelbakentree zal de noordwesthoek van vindplaats 2 mogelijk verstoord worden. Een zeer groot deel van die "archeologische taartpunt" wordt ingenomen door een diepe sloot. Geroerde grond dus. Het oppervlak dat nog potentieel archeologische vondsten kan opleveren is versnipperd. Hier volstaat archeologische begeleiding van het graven van de tunnelbak.

Op/nabij de zuidwestelijkelijke hoek van de vindplaats wordt een weg (oprit) gepland op een zandbed. Op deze plek is in 1999 is geboord ten tijde van het proefsleuvenonderzoek. De resultaten/conclusies waren dat de kern ofwel de daadwerkelijke nederzetting ten noordoosten ervan ligt. De zuidwesthoek ligt dus buiten de nederzettingskern. De archeologisch bewoningslaag zit daar nog wel, er kunnen dus eventueel nog sporen aangetroffen worden zoals kuilen of greppels o.i.d., maar geen huisresten.

Voor wat betreft de ophoging voor de aan te leggen weg: dit kan zetting / vervorming van de archeologische laag veroorzaken, maar aangezien er al een pakket van ruim een meter op ligt inmiddels zal de schade nihil zijn. Onderzoek is hier daarom niet noodzakelijk.

Gezien de aanzienlijke diepte waarop de archeologische laag zich bevindt komt de restrictie voor bouwverkeer op de westelijke helft van de vindplaats te vervallen.

Vindplaats 3: Bij bodemingrepen binnen de vindplaats is aanvullend archeologisch onderzoek noodzakelijk. Conform erfgoedverordening en het bestemmingsplan geldt dit alleen bij verstoring dieper dan 50 cm en meer dan 50 m² (deel hoge waarde) resp. 100 m² (deel hoge verwachtingswaarde). Ten aanzien van de huidige plannen, die de vindplaats niet zullen verstoren, is archeologisch onderzoek of begeleiding niet noodzakelijk.

Vindplaats 4: Bij bodemingrepen is aanvullend archeologisch onderzoek noodzakelijk. Conform de erfgoedverordening en het bestemmingsplan geldt dit alleen bij verstoring dieper dan 50 cm en meer dan 100 m².

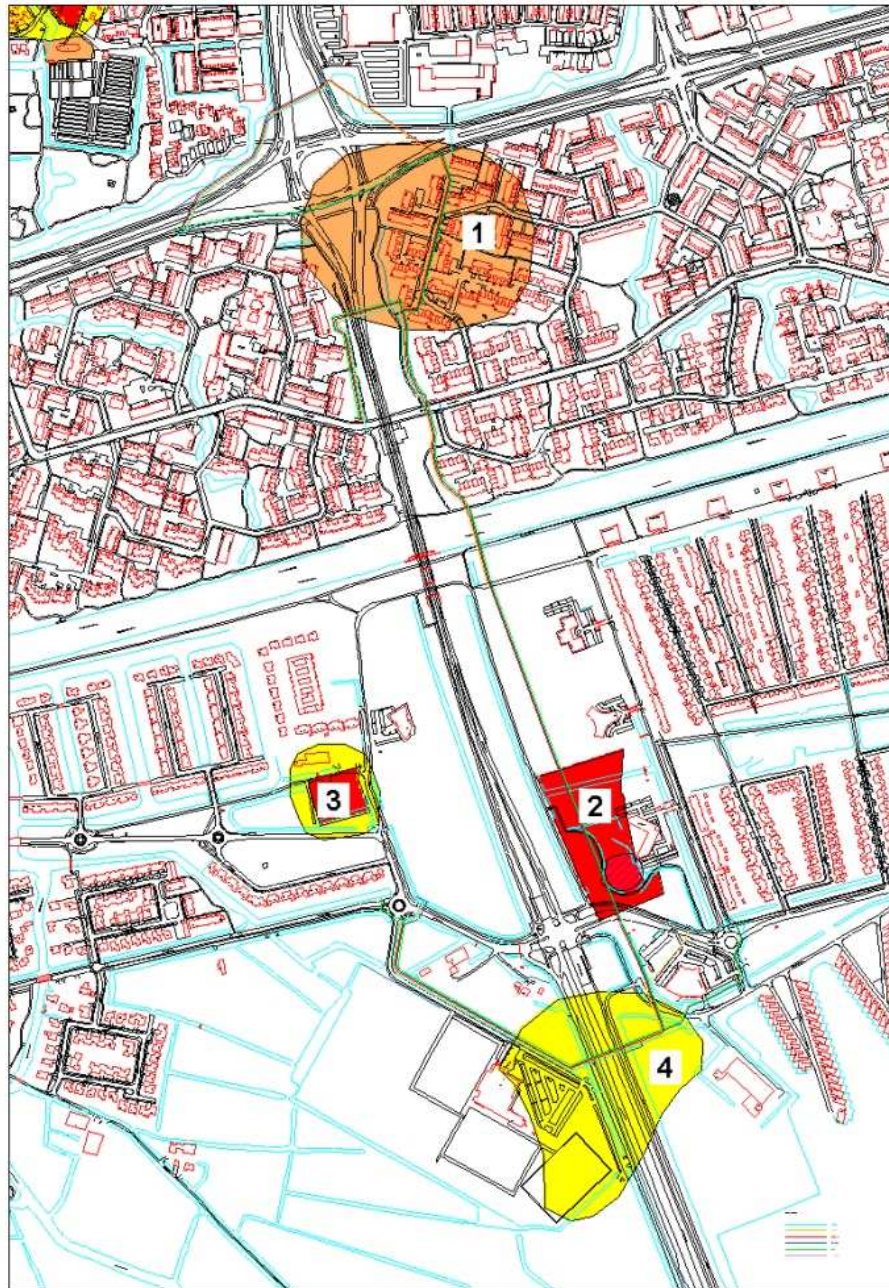
Uit de resultaten van het in oktober 2010 uitgevoerde proefsleufonderzoek blijkt echter het volgende:

Conclusie westzijde vindplaats 4: Zolang er geen bodemverstoringen dieper dan 1,40 meter onder het huidige maaiveld worden uitgevoerd wordt de archeologie, die direct onder de oude bouwvoor ligt, niet verstoord en is onderzoek niet noodzakelijk.

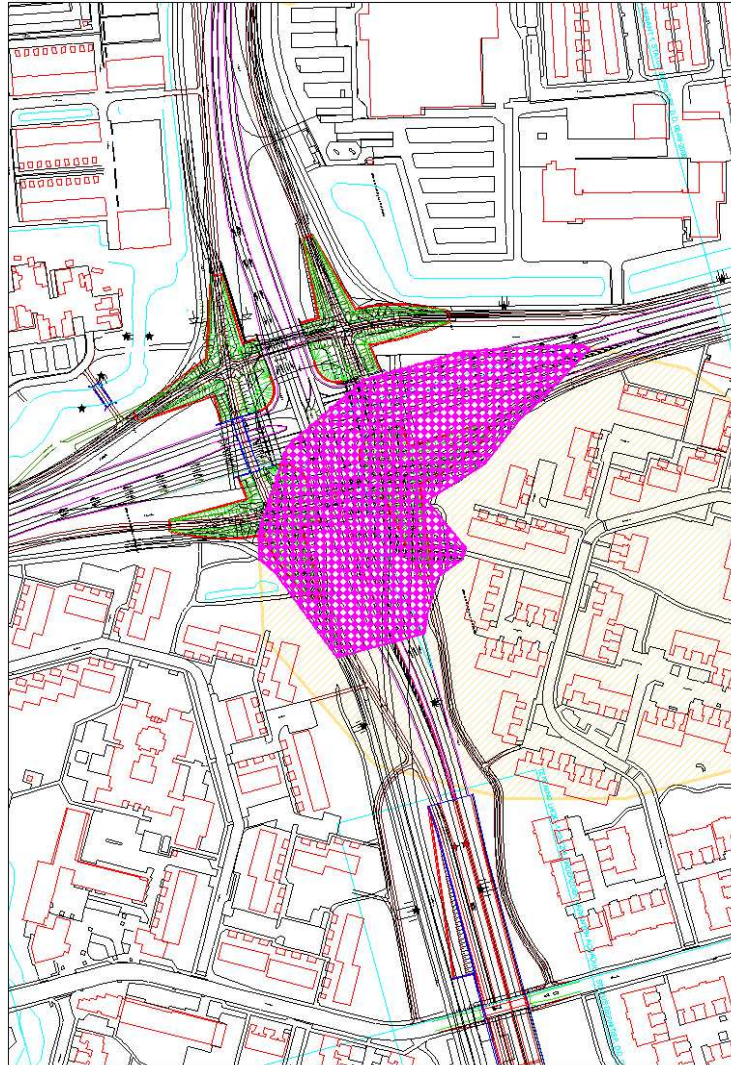
Conclusie oostzijde vindplaats 4: Zolang er geen bodemverstoringen dieper dan 1 meter onder het huidige maaiveld worden uitgevoerd wordt de archeologie, die direct onder de oude bouwvoor ligt, niet verstoord en is onderzoek niet noodzakelijk.

Voor wat betreft de aan te leggen tunnelbak (afbeelding 4): Er zal archeologische begeleiding plaats moeten vinden

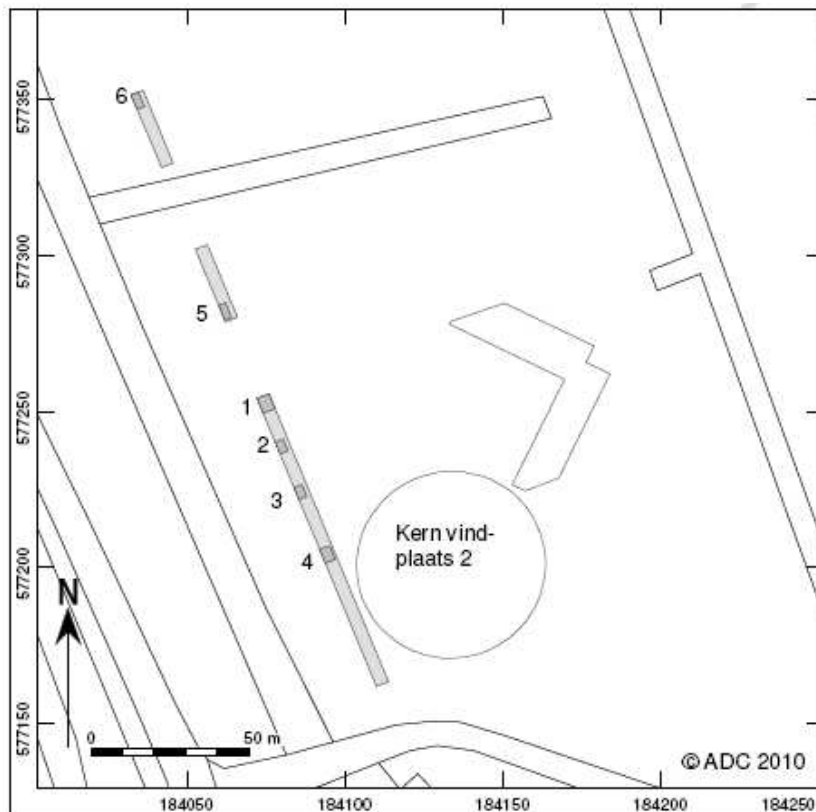
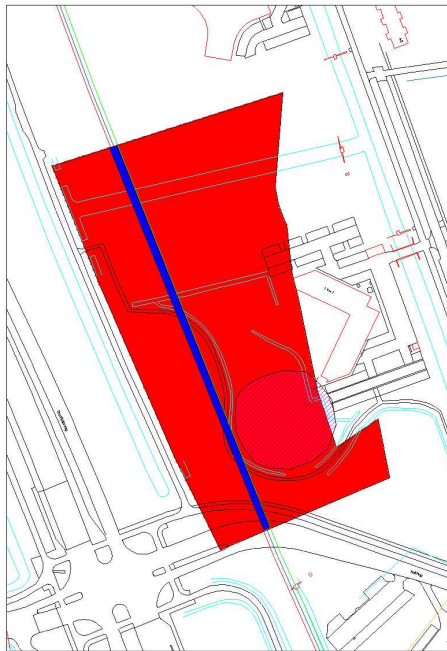
tijdens de uitvoering van het werk van de civiele aannemer aan het begin/entree van de tunnelbak om vast te stellen of zich onder het huidige wegdek überhaupt nog archeologische resten bevinden.

Afbeelding 1, de archeologische vindplaatsen binnen het Drachtstercomplex (nummers 1 tot en met 4). Legenda: rood: hoge waarde, geel: hoge verwachtingswaarde, bruin: middelhoge verwachtingswaarde.

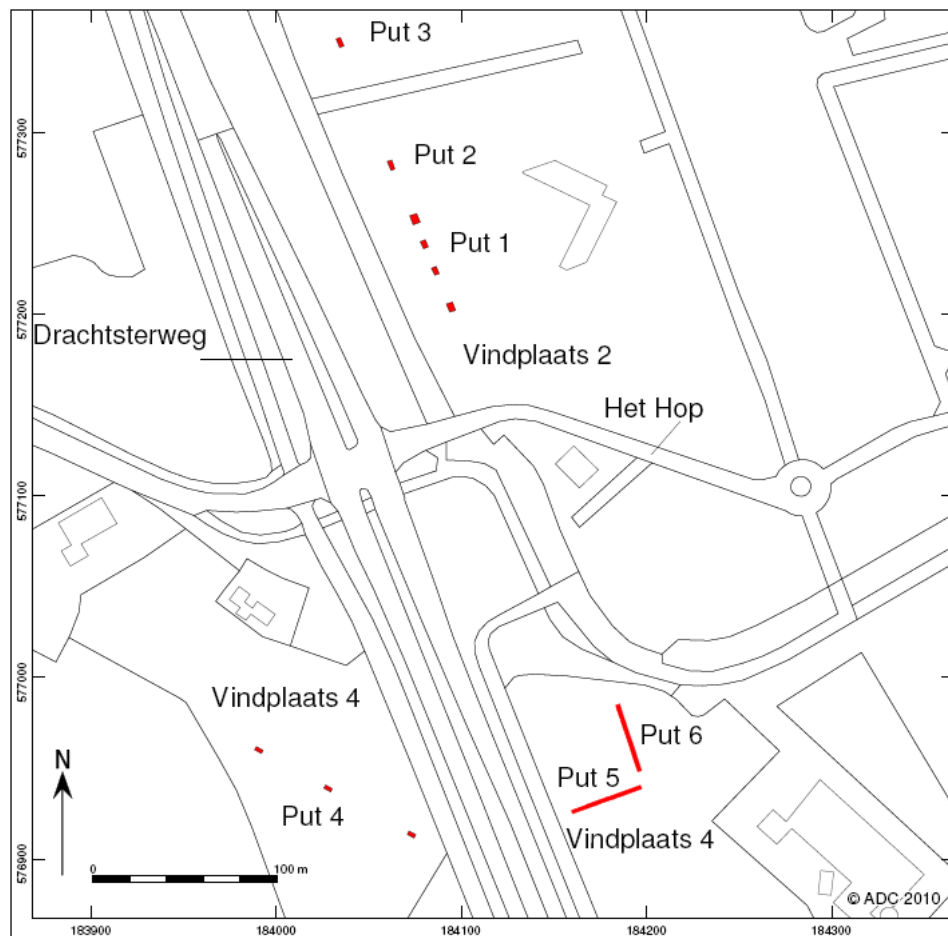
Afb.2: Vindplaats 1 - in roze is weergegeven de zone binnen het plangebied/werktrace die archeologisch begeleid moet worden bij ingrepen van meer dan 500 m².

Afb.3: Boven: vindplaats 2 - in blauw is weergegeven de in 2010 aangelegde en deels onderzochte leidingensleuf. Onder: De door ADC aangelegde kijkgaten (nr 1 t/m 6) binnen de beoogde leidingensleuf (uit ADC rapport 2544, 2010).

Afb.4: Vindplaats 4 - in gearceerd roze is weergegeven de zone (tunnelbak) die archeologisch begeleid moet worden. In paars de locatie van het kabels- en leidingentrace dat dmv archeologisch onderzoek in 2010 aangelegd is.

Afb. 5: de door ADC aangelegde en onderzochte kijkgaten en sleuven ter hoogte van vindplaats 2 en 4 (= afb. 2 uit ADCrapport 2544).